

dzinach pociąga za sobą przygotowanie i opracowanie odpowiednio różnych - pod względem przeznaczenia i treści - podręczników.

Do pracy R. Gilarewski dołączył bogatą bibliografię w tym też wybranych publikacji polskich. Ciekawie przedstawia się analiza dwu załączonych tabel: zbiorczej tabeli analizowanych książek oraz makieta wzajemnego cytowania książek. Szczególnie warta jest odnotowania tabela druga.

Omawiana książka stanowi duży wkład do materiałów szkoleniowych ze względu na dużą ilość analizowanych pozycji zagranicznych oraz ukazanie różnych problemów nurtujących współczesne bibliotekarstwo.

Zofia Milaniuk

RECENZJA

F.N. Withers: Normes pour l'établissement des services de bibliothèques: enquête internationale.

Paris 1975 Les Presses de l'UNESCO s. 485, tab.

W wydawanej przez UNESCO serii "Documentation, bibliothèques et archives. Études et recherches" ukazała się szósta z kolei książka, która jest efektem ankiety przeprowadzonej przez F.N. Withersa, działającego z ramienia IFLA na zlecenie UNESCO. Pierwszy tego typu dokument opracowany przez tegoż autora został opublikowany w 1970 r. i spotkał się z dużym uznaniem. Postanowiono przeprowadzić jego aktualizację oraz rozszerzyć pole badań na większą liczbę krajów.

Publikacja przeznaczona jest dla funkcjonariuszy administracji państwowej, oficjalnych urzędów oraz innych instytucji i osób zaj-

mujących się zagadnieniami informacji i bibliotekarstwa.

Równoległe do wzrostu liczby bibliotek i świadczonych przez nie usług zagadnienie norm nabiera coraz większego znaczenia i budzi coraz szersze zainteresowanie w wielu regionach świata. Jednakże przy rosnącej stale liczbie dokumentów normatywnych, wiele jeszcze krajów nie posiada zarządzeń o zasięgu państwowym dla różnych typów bibliotek. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że w coraz większym stopniu normy są opracowywane przy współudziale bibliotekarzy i innych specjalistów /np. techników audiowizualnych, personelu nauczającego/ oraz, że są w sferze zainteresowania władz administracyjno-finansowych.

Konieczność odwoływania się do norm pojawia się zawsze na etapie planowania, przebudowy lub reorganizacji każdej biblioteki względnie przy sporządzaniu okresowych ocen ich działalności.

Z przestudowanych przez autora dokumentów wynika, że zdefiniowanie podstawowych zadań biblioteki, a więc normy jakościowe, winny być ustalone w pierwszej kolejności. Dopiero po ich sprecyzowaniu można przystąpić do wyrażenia w wartościach ilościowych potrzeb biblioteki w zakresie księgozbioru, personelu, lokalu, wyposażenia, a także środków finansowych.

W publikacji wykorzystano bogaty materiał dokumentacyjny, w tym też akty normatywne jak: ustawy, dekrety, regulaminy, ankiety, raporty itp.

Autor daje w swym opracowaniu przegląd norm obowiązujących w 20 krajach i omawia kolejno dokumenty odnoszące się do bibliotek narodowych, bibliotek uniwersyteckich i innych zakładów kształcenia pozaturalnego, bibliotek specjalnych, publicznych i szkolnych. Na końcu przedstawia opracowane przez siebie normy dla bibliotek w krajach rozwijających się.

F.N. Withers omawia rolę i zadania bibliotek narodowych w świetle wystąpień na forum międzynarodowym: na Kolokwium Europejskich Bibliotek Narodowych, zorganizowanym przez UNESCO w Wiedniu w 1958 r., na posiedzeniu Rady IFLA w Helsinkach w 1965 r., na licznych konferencjach zwoływanych przez UNESCO w różnych regionach świata w celu omówienia zadań i problemów bibliotek narodowych, jak również kompleksowej organizacji bibliotek w danym regionie: w Manili /1964/, Quito /1966/, Kolombo /1967/, oraz w Kaniapali /1970/. Autor nie był w stanie przedstawić obfitego piśmiennictwa poświęconego bibliotekom narodowym we wszystkich krajach, podkreśla jednak dużą wagę dokumentów wydanych na ten temat w ostatnich latach w Wielkiej Brytanii /m.in. British Library Act z 1972 r./.

W rozdziale poświęconym bibliotekom uniwersyteckim przestudowane zostały 4 rodzaje źródeł informacji dla tego typu bibliotek: dokumenty w postaci powszechnie stosowanej dla norm bibliotek publicznych i szkolnych, przedstawiające w sposób metodyczny rolę i zadania wyznaczone bibliotece uniwersyteckiej, jak również warunki administracyjne, materialne i personalne, które muszą być spełnione aby mogła ona funkcjonować w sposób zadowalający /znaleziono jedynie 3 takie dokumenty z Kanady, Meksyku i Stanów Zjednoczonych/; raporty; zarządzenia dotyczące bibliotek uniwersyteckich i naukowych wydane w ZSRR i krajach demokracji ludowej; tzw. "zasady przewodnie", typowe normy ilościowe, stosowane przez władze centralne przy wznoszeniu i przebudowie bibliotek uniwersyteckich w krajach, gdzie państwo ponosi wszystkie koszty i z tego tytułu sprawuje kontrolę nad wydatkowanymi środkami, między innymi we Francji, gdzie buduje się obecnie dużo bibliotek uniwersyteckich.

Autor przedstawia następnie dokumenty normatywne obowiązujące

w bibliotekach uniwersyteckich Francji, Indii, Kanady, Meksyku, WND, RFN, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i stwierdza, zbieżność obowiązujących w nich zasad, jeśli chodzi o sformułowania ogólne co do roli, struktury, organizacji, usług, zbiorów, personelu i lokali. Natomiast normy ściśle ilościowe, związane z księgozbiorem podstawowym, innymi zbiorami i środkami finansowymi, wykazują duże zróżnicowanie.

Zagadnienie norm dla bibliotek uniwersyteckich nie zostało dotychczas rozwiązane. Niektórzy autorzy, np. Kenneth Humphreys, są zdania, że niemożliwe jest zdefiniowanie norm, które mogłyby zostać przyjęte dla wszystkich tego typu bibliotek.

W drugiej części tego samego rozdziału autor analizuje normy stosowane w bibliotekach zakładów kształcenia pomaturalnego nie będących uniwersytetami /kolegia typu ogólnego i zawodowego, instytuty techniczne/ w 4 krajach anglosaskich: Kanadzie, Nowej Zelandii, Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Biblioteki specjalne, zajmujące pozycję pośrednią między bibliotekami uniwersyteckimi a publicznymi, tworząc odrębną kategorię bibliotek są jednocześnie zróżnicowane w obrębie tej samej specjalności. Pierwszy dokument normatywny dla bibliotek specjalnych, opublikowany w 1964 r. przez Special Library Association, przedstawia całokształt zasad dających się zastosować do wszystkich bibliotek specjalnych. Ma on charakter bardzo ogólny i zostawia dużą swobodę stosowania zaleceń w zależności od konkretnej sytuacji danej biblioteki. Podobny charakter mają normy opracowane i opublikowane w Stanach Zjednoczonych /1964/ i Australii /1970/. Trzecim znanym przykładem norm ogólnych dla bibliotek specjalnych są normy stosowane w WND, które - w odróżnieniu od amerykańskich i australijskich - zawierają więcej przepisów ilościowych dotyczących zbiorów, lokali,

zacji biblioteki oraz personelu.

Zdaniem autora dokumenty o charakterze ogólnym, zawierające małą liczbę lub nie posiadające zaleceń ilościowych, mają większą szansę odegrania pożytecznej roli. Sądzi on również, że bardziej potrzebne są normy dla różnych kategorii bibliotek specjalnych. Jedynym znanym tego typu przykładem jest zespół norm opracowanych w 1970 r. dla bibliotek rządowych w Singapurze.

Dużo większe znaczenie przywiązywano do opracowania norm dla bibliotek publicznych, zaspokajających bardziej jednolite potrzeby ogółu ludności i mające dużą możliwość działania w oparciu o wspólne zasady. Dokumenty dla tych bibliotek są najliczniejsze. Zagadnieniem opracowania norm dla bibliotek publicznych interesowano się od dawna /w Stanach Zjednoczonych od 1917 r./, głównie w łonie międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń, czego wyrazem jest "Manifest UNESCO o bibliotece publicznej" z 1949 r. /znowelizowany w 1973 r./ oraz prowadzone od 25 lat prace z inicjatywy IFLA, które doprowadziły do przyjęcia norm ogólnych na konferencji w Madrycie /1958 r./ oraz norm odnoszących się do lokali bibliotek publicznych zatwierdzonych w Warszawie /1959 r./. Oba dokumenty zostały znowelizowane w 1973 roku.

Autor zebrał informacje kompletne lub częściowe o normach w 20 krajach Europy, Afryki, Azji, Australii i Ameryki Północnej.

Po zbadaniu dokumentów pochodzących z różnych krajów, stwierdził autor liczne podobieństwa co do roli, jaką powinna spełniać biblioteka publiczna w społeczeństwie, jej zadań, konieczności tworzenia większych jednostek bibliotecznych oraz ich kooperacji w różnej formie.

Szczegółową analizę norm w 20 krajach, dotyczących księgozbic-ru, zasięgu, liczby czytelników, personelu, lokali, lokalizacji bib-

lietek i powierzciami znakomicie ułatwiają czytelnie zestawione tablice analityczne.

Przegląd dokumentów odnoszących się do bibliotek szkolnych podany został w wyborze i ograniczony do 7 krajów: Australii, Kanady, RFN, Singapuru, Stanów Zjednoczonych, Węgier i Wielkiej Brytanii. Autor stwierdza wzrost ilości tekstów normatywnych ukazujących się w ostatnich latach; również dokumenty przedstawione przez autora pochodzą z lat 1967-1972. Zjawisko to jest związane z modyfikacją roli tych bibliotek oraz środków przekazu przez nie stosowanych. Zmiany, które nastąpiły w metodach przekazywania i gromadzenia wiedzy, zostały zdeterminowane przez wprowadzenie nowych środków przekazu: telewizji, filmu, płyt, taśm magnetofonowych. Środki te są coraz szerzej stosowane w szkołach i zajęły ważne miejsce w bibliotekach szkolnych.

W ostatnim rozdziale publikacji przedstawia autor opracowany przez siebie model norm dla wszystkich typów bibliotek krajów rozwijających się. Zagadnienie określenia norm dla tych krajów jest od wielu lat przedmiotem zainteresowania i działania zarówno IFLA jak i UNESCO. Dość szczegółowe wskazówki w tej sprawie sformułowano w raporcie konferencji zorganizowanej przez UNESCO w Kampali w 1970 r.

Autor przedstawia model norm ogólnych, w którego ramy można by wpisać w przyszłości /po ich opracowaniu/ normy wtórne, ilościowe, dla poszczególnych krajów.

Książka F.M. Withersa, zawierająca bardzo bogaty materiał dokumentacyjny, stanowi cenną pomoc dla wszystkich, którzy opracowując normy dla różnego rodzaju bibliotek pragną oprzeć się na już istniejących w tej dziedzinie wzorcach i przemyśleniach.